

Hallituksen esitys eduskunnalle naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen hyväksymisestä sekä laeiksi yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta, rikoslain 1 luvun 11 §:n muuttamisesta ja ulkomaalaislain 54§:n muuttamisesta (HE 155/2014 vp)

Ihmisoikeusliitto kiittää mahdollisuudesta osallistua kuulemiseen ja haluaa kiinnittää valiokunnan huomion erityisesti lainsäädännöllisiin muutoksiin, joihin sopimuksen artikla 32 (pakkoavioliittojen mitätöinti) ja artikla 37 (pakkoavioliittojen kriminalisointi) velvoittavat. Lisäksi Ihmisoikeusliitto haluaa tuoda esiin sopimuksen artiklan 59 tuomat velvoitteet, jotka edellyttävät lisäystä ulkomaalaislakiin sekä artikla 60 velvoitteisiin sukupuolisensitiivisten turvapaikkamenettelyjen kehittämiseksi.

1. Istanbulin sopimuksen artikla 32 velvoittaa, että pakkoavioliitot on voitava mitätöidä, kumota tai purkaa. Hallituksen esityksen mukaan Istanbulin sopimuksen artikla 32 ei edellytä muutoksia lainsäädäntöön. Suomen avioliittolaki perustuu vapaaehtoisuuteen. Avioliitot Suomessa voidaan tällä hetkellä purkaa vain avioeron kautta. Tämä on Suomessa nopeaa ja helppoa sekä kansainvälisesti vertaillen edullista. Hallituksen esityksessä korostetaan, että Suomen lainsäädäntö lähtee siitä, että avioero ei leimaa negatiivisesti.

Ihmisoikeusliiton mielestä pakkoavioliittojen mitätöiminen on oltava lain mukaan mahdollista. Pakkoavioliiton purkaminen avioeron kautta ei huomioi, että liitto oli alun perinkin pätemätön ja nykyisellään väestörekisteriin tulee merkintä avioerosta. Avioliittolainsäädännön uudistus pakkoavioliittojen mitätöinnin mahdollistamiseksi on tärkeä erityisesti niille naisille, jotka tulevat yhteisöistä, joissa eronneita naisia syrjitään. Pakkoavioliitto tulee silti voida purkaa edelleen myös avioeron kautta.

2. Ihmisoikeusliitto pitää tärkeänä aikataulutetun lainsäädäntöprosessin aloittamista pakkoavioliittojen kriminalisoinniksi. Lainsäädännöllistä prosessia tulee tukea Istanbulin sopimuksen artiklojen 11, 12, 13, 15, ja 24 sisältämällä muilla toimenpiteillä. Artikla 11 velvoittaa sopimusvaltiot keräämään säännöllisin väliajoin eriteltyjä tilastotietoja kaikkien yleissopimuksen alaan kuuluvien väkivallan muotojen esiintymisestä. Ihmisoikeusliitto pitääkin välttämättömänä, että tilastointia, tietojen keruuta sekä tutkimusta on lisättävä sopimuksen soveltamisalaan kuuluvista haitallisista perinteistä, esimerkiksi kunniaan liittyvästä väkivallasta ja tyttöjen ja naisten ympärileikkauksesta. Keskeisiksi nousevat myös artikla 15:n velvoite ammattihenkilöstön koulutuksesta, artikla 13:n velvoite säännöllisistä valistuskampanjoista yleisen tietoisuuden lisäämiseksi sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien väkivallan muotojen eri ilmentymisestä, sekä artikla 24:n velvoite valtakunnallisen, ympärivuorokautisen ja maksut-

toman auttavan puhelimen perustamisesta. Kriminalisoinnin yhteydessä keskeiseksi nousee myös artikla 12, joka velvoittaa valtiot edistämään kulttuuristen ja sosiaalisten käyttäytymismallien muuttamista tarkoituksena poistaa ennakkoluuloja, tapoja, perinteitä ja muita käytäntöjä. Tarvitaankin myös asennemuutokseen tähtäävää työtä yhteisöissä, joissa pakkoavioliittoja ja kunniaan liittyvää väkivaltaa esiintyy.

Koska kunniaan liittyvän väkivallan (ml. pakkoavioliitot) vastaiselta työltä puuttuu koordinaatioelimo, pidämme tärkeänä erillisen kunniaan liittyvän väkivallan yksikön perustamista Istanbulin sopimuksen koordinaatioelimen alle. Keskeiseksi nousee myös uskottava rahoitus- ja toimeenpanosuunnitelma sopimuksen velvoitteiden toteuttamiselle yleisemmin sekä riittävät taloudelliset ja henkilöstöresurssit sopimuksen koordinaatioelimelle.

3. Istanbulin sopimuksen artikla 59:n mukaan sopimusvaltioiden on varmistettava, että väkivallan uhreille, joiden kotipaikka-asema riippuu kansallisessa laissa tunnustetun puolison tai kumppanin kotipaikka-asemasta myönnetään avioliiton tai suhteen purkaututtua ja uhrien olosuhteiden ollessa erityisen vaikeat itsenäinen oleskelulupa riippumatta avioliiton tai suhteen kestosta. Itsenäisen oleskeluluvan myöntämisen ja voimaantulon edellyttämisestä tulee säätää kansallisella lailla.

Ulkomaalaislakiin lisättiin vuonna 2004 säädös (54 pykälän 6 momentti), joka mahdollistaa uuden oleskeluluvan myöntämisen perhesiteen päätyttyä, mikäli henkilöllä on kiinteät siteet kuten työnteko tai opiskelu Suomessa. Tällä hetkellä ulkomaalaislain 52 pykälän 1 momentti säätelee myös oleskeluluvan myöntämisestä yksilöllisestä inhimillisestä syystä, joka saattaisi mahdollistaa itsenäisen oleskeluluvan myöntämisen väkivallan uhrille, jonka suhde ei ole ollut pitkäkestoinen ja jolla ei ole esimerkiksi työ- tai opiskelupaikkaa Suomessa. Kyseisen momentin käyttö on kuitenkin varsin toissijaista ja hallituksen esityksen mukaan lainkohtaa tulee tulkita suppeasti.

Ihmisoikeusliitto pitää välttämättömänä, että oleskelulupaprosesseja selkeytetään tapauksissa, jotka koskettavat niitä väkivaltaa kohdanneita, haavoittuvassa asemassa olevia naisia, joiden oleskelulupa on perhesiteestä riippuvainen. Lainsäädännön tulisi huomioida yksiselitteisesti perhe-elämän päättymistilanteissa olosuhteet, joissa perheside päättyy väkivallan takia ja joissa naisilla ei ole muita siteitä Suomeen. Näissä tilanteissa naisten tulisi saada itsenäinen oleskelulupa ilman, että päättyneen parisuhteen kestoa harkitaan oleskeluluvan edellytyksenä. Ennakoitavuus ja käytäntöjen selkeyttäminen tällä alueella on edelleen tärkeää. Vaadimme ulkomaalaislakiin lisäystä uhrin oikeudesta saada suhteen katketessa itsenäinen oleskelulupa mikäli suhteen taustalla on väkivaltaa. Tämä tulisi myöntää riippumatta suhteen kestosta tai maassa oloajasta.

4. Artikla 60 velvoittaa jäsenvaltiot kehittämään sukupuolen huomioonottavia turvapaikanhakijoiden vastaanottomenettelyjä ja tukipalveluita sekä sukupuolikohtaisia oh-

jeita. YK:n väestörahaston vuonna 2000 julkaiseman arvion mukaan vuosittain jopa 5000 naista tai tyttöä menettää henkensä kunniaan liittyvän väkivallan seurauksena. Ulkomaalaislaki sisältää jo tällä hetkellä pykälää, joita voidaan tulkita niin, että kunniaan liittyvä väkivalta tai tyttöjen ja naisten silpominen tai niiden uhka huomioidaan turvapaikan perusteena. Ihmisoikeusliitto haluaa kuitenkin kysyä, vastaako nykyinen turvapaikkalainsäädäntö tosiasiallisesti sopimuksen pykälä 60 velvoitteisiin ja sovelletaanko ulkomaalaislain pykälää de facto kunniaan liittyvän väkivaltaa tai tyttöjen ympärileikkausta tai niiden uhkaa kohtaaville turvapaikan hakijoille? Pidämme tärkeänä, että kunniaan liittyvä väkivallan sekä tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen uhka otetaan huomioon turvapaikan perusteena ja niille kehitetään selkeä ohjeistus.

Helsingissä marraskuun 4. päivänä 2014
Ihmisoikeusliitto ry

Päivi Mattila
pääsihteeri